

**REPORTS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

ISSN 2224-5227

Volume 5, Number 315 (2017), 131 – 135

JEL 341.91

Z.K. Ayupova¹, D.U. Kussainov²¹Kazakh national agrarian university, Almaty, Kazakhstan;²Kazakh national pedagogical university named after Abai, Almaty, Kazakhstan
zaure567@yandex.ru**NATIONAL CONSCIOUSNESS
AS THE BASES OF PATRIOTISM**

Abstract. The phenomenon of the changed condition of consciousness is one of ways of ritual behavior of the person in which was established the harmony connection with the nature and results of the relation to the world. The phenomenon of the changed consciousness is the psychological and cultural measurement of human life, which connects the development of consciousness with the dynamics of culture and nature, symbolizing harmony and balance with the natural world and society. As one of the sciences about the consciousness and culture, philosophy seeks to comprehend various ways of theoretical understanding of potential of consciousness along with various non-classical approaches in science, studying this unique ability of the human race. The philosophy seeks to consider not only ideal components and valuable reference points of the person, its internal requirements and installations, but also external, substantial aspects of consciousness, as well as those results, which are defined by its purposeful activity, have creative character, influencing new forms and meanings of subjective reality.

Keywords: consciousness life, signs in consciousness, consciousness modernization, consciousness phenomenon in philosophy, national consciousness, national spirit, spiritual traditions, spiritual values, national identity, state ideology.

УДК 341.91

З.К. Аюпова, Д.Ө. Құсайынов**ҰЛТТЫҚ САНА – ОТАНСҮЙГІШТІКТІҢ
ҚАЙНАР БАСТАУЫ РЕТІНДЕ**

Түйін. Өзгермелі сана феномены дегеніміз- бұл адамның ритуалды іс-әрекетінің көрініс формасы, онда адам табиғат пен өзінің қолынан жасалған заттар әлемінде гармониялық байланыстар орнатып, өзінің әлемге деген қатынасын бейнелеген. Өзгермелі сана феномены- бұл адам болмысының психологиялық және мәдени әлемінің өлшеміннің көрсеткіші, онда сананың даму динамикасы мәдениет пен табиғат арасындағы байланыс арқылы көрсетіледі. Онда табиғат пен қоғамның арасындағы қарым-қатынастар символды түрде тепетендік пен гармонияны сақтау арқылы бейнеленген. Сана мен мәдениетті зерттейтін ғылымдардың бірі философия-әрқашанда сана мүмкіндіктерінің теориялық қабылдау жағдайларын зерттей отырып, ғылымдағы осы бағыттағы классикалық және классикалық емес әдістерді талдайды, әрине бұл бағыт адамзат рухының ең қайталанбас қасиеттерінің бірі екені қоғам үшін айқын ақиқат. Философия өзінің зерттеу бағытында адам болмысының тек қана идеалды компоненттері мен құндылықтық бағыттарын ғана қарастырып қоймай, оның ішкі және сыртқы қажеттіліктерін, бағыт бағдарларын, сананың субстанционалды аспектілерін, сонымен қатар кейбір қол жеткізілген нәтижелерін қарастырып, олардың креативті сипаттарына мән береді, сөйте отырып субъективті реалдылықтың жаңа формаларының мәні мен маңызын айқара ашады.

Тірек сөздер: сана болмысы, санадағы таңбалар, сананың жаңғыруы, философиядағы сана феномені, ұлттық сана, ұлттық рух, рухани дәстүрлер, рухани құндылықтар, ұлттық бірегейлік, мемлекеттік идеология.

Қазіргі Қазақстан Республикасының зиялы қауымына ой салған, Елбасы Н.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» [1] атты мақаласында күн санап өзгеріп жатқан дүбірлі дүниеде сана-сеніміз бен дүниетанымымызға замана талаптарына сай, өзгерістер енгізудің ауадай қажет екендігіне баса көңіл бөледі. Өзгеру дегеннің өзі көп қыры мен сыры бар түсінік. Қалай

өзгереміз? Ол үшін не қажет? Қазіргі заман ағымына икемделудің жаңа дәуірдің жағымды жақтары не? Осыларды анықтау, оларға жауап іздеу, табылған жауапты жүзеге асыру қазіргі гуманитарлық салада жұмыс істеп жатқан ел азаматтарының жауапты міндеттерінің бірі. Сондықтанда әлем түрткілін жаулаған жедел өзгерістер алған мұндай құбылыстардан біздің еліміздің азаматтары да тыс қала алмайды. Соған сәйкес, қоғамның осы өзгерістермен қатар дамуы мен сәйкестігін қамтамасыз етуге құндылықтар дүниесін саралауымыз қажет. Бұл ерекшелік мақалада баса айтылған. Себебі Қазақстан Республикасы әлемдік қоғамдастықтан лайықты орнын алуы үшін біздің қоғамымыз да, өзіміз де рухани-мәдени тұрғыдан өзгеруге тиіспіз. Бұл қашан да Президент мақаласының негізгі желісін құрайды.

Әрине бұл жерде рухани жаңғырудың ең басты бағыты - сананы өзгерту. Қоғамның талаптарына сай етіп сананы жетілдіру. Заманауи процестерге жауап бере алатын сана болмысындағы жаңалықтарды, ғылыми жетістіктерді, олардың қолданбалы жақтарын ашып көрсету. Сонымен қатар, сана феноменінің қазіргі философия ғылымындағы көріністері, бітім-болмысы, сананы зерттеудің жаңа технологиялары, сананың жаңа метапарадигмалары сияқты жаңалықтарға толы құрамдас бөліктерін айқындап, соңғы кездерде қоғамдағы технократиялық процестердің әсерінен аса көңіл бөлінбеген адам болмысындағы, антропологиялық зерттеулердің нәтижелерін қолдана отырып, жаңаша қарастыруды айтар едік.

Бұл бағытта сана болмысын жан-жақты зерттеу ұлттық философияны әлемдік деңгейге көтерген ғалымдармен тәуелсіздік жылдары табысты жүзеге асырылды. Нақтырақ айтатын болсақ, ұлттық ғылым Академиясының академигі, философия ғылымдарының докторы, профессор Ғарифулла Есім «Сана болмысы (саясат пен мәдениет туралы ойлар)»[2] еңбегінде ұлттық сананың кеңес дәуіріндегі ерекшеліктерін ашып, оның тәуелсіздік алғаннан кейін қандай іргелі өзгерістерге түскен философиялық талдап, ұлттық сананы одан әрі дамытып жетілдірудің, мемлекетшілдік рухын қалыптастырудың жолдары мен әдіс тәсілдерін көрсеткен. Осы бағыттағы тағы бір жаңалыққа толы еңбек философия ғылымдарының докторы, профессор Сағадия Булекпаевтің қос авторлықтағы кітабы «Феномен сознания в философии: новый взгляд»[3] деп аталады. Онда авторлар қазіргі әлемдік философиядағы сана феноменін зерттеудің жаңа көкжиектерін талдаған. Сонымен қатар ұлттық сананың, ұлттық бірегейліктің, ұлттық идеологияның қалыптасуының кірі мен сырын қарастырған Рустем Кадыржановтың «Этнокультурный символизм и национальная идентичность Казахстана»[4] деген еңбегін, және Мухтарбек Шайкемелевтің «Казахская идентичность»[5] зерттеулерін айтуға болады.

Тәуелсіз Қазақстан жаңа заман талаптарына сай көптеген трансформациялық процесстерді басынан өткізді. Кеңестік идеологиядан бас тартып жаңа заман ұсынған нарықтық экономикалық даму қажеттіктеріне жауап беретін плюралистік көзқарастарға негізделген, ұлттық рухтың, ұлттық дүниетанымның, ұлттық сананың көрінісі ретінде қалыптасқан ұлттық философиямызды жаңғырттық. Бұл - Қазақстан Республикасының ұлттық идеясынан келген түйін-тұжырым. Мәңгілік Ел отандастардың бірегей тарихи мақсаты мен қаһармандық ұраны десек қателеспейміз. Аталған идея қазақ елінің ғасырлар бойы армандаған мақсаты ғана емес, Тәуелсіздік жолындағы жанқиярлық еңбегі мен тынымсыз шығармашылығының нәтижелері арқылы қол жеткен асу. «Мәңгілік ел» ұғымын тереңнен түсіндіру, оның философиялық әдіснамалық бастауларын көрсету мәселелері маңызды болып табылады. Бұл бағыт қазіргі білім жүйесіндегі жоғары оқу орындарында оқытылып жатқан философия пәнінің ең негізгі қызметі деп есептейміз. Сонымен қатар, осы мақалада көрсетілген, көп қырлы, көп аспектілі мәселелердің түйілісетін жері және оларды іске асырудың әдіснамалық негізі деп айтуға да болады.

Аталған мақалада толыққанды жаңғыру мақсатында «Жаңа дәуірдің жағымды жақтарын бойға сіңіру», «Ұлттық сана-сезімнің көкжиегін кеңейту», «Ұлттық болмыстың өзегін сақтау», «Қанымызға сіңген ізгі қасиеттерді қайта түлету», «Ұлттық сананы кемелдендіру», «Ұлттық кодыңды сақтай білу» және т.б. көкейкесті проблемалар айтылған. Біздің ойымызша, осы ойлардың барлығы оқу бағдарламасына кірігізілсе, қазіргі философия курсы әлдеқайда ұлттық болмыспен толығып, жастар санасына ой салатын көптеген жаңа бағыттар ашар еді. Сонымен қатар ХХ ғасырда болған ашаршылықтың, экологиялық апаттардың, отаршылдық саясаттың, ұлт тілі мен мәдениетіне тигізген зардабын жіпке тізгендей ғып жеткізген, Елбасы мақаласы қазіргі көптеген қоғамда шешілмеген мәселелерге жол сілтеп тұрғандай.

Әлемдік өркениет тарихының дамып өзгеріп жатқан кезінде көптеген елдер мүлдем тәуелсіздігінен айрылып, әлемнің саяси картасында ешқандай да белгісі болмай жойылғанын көріп отырмыз. Ал енді біздің отанымызға келетін болсақ, мың өліп мың тірілген қазақ халқы, бабалар өсиетін жүзеге асырып XX ғасырдың соңында қайтадан қазақ мемлекеттігінің шаңырағын қайта көтерді. Ал енді, бүгінде біздің отанымыз өз тәуелсіздігінің жариялағанына жиырма бес жылдығын басынан өткеріп, болашаққа нық аяқ басып келеді. Осы тарих үшін аз ғана уақыт ішінде біздің туған еліміз кемелденудің қандай сатысына көтерілді деген жауап іздейтіндей болсақ, Қазақстан дербес мемлекет атанып, ішкі және сыртқы саясатын басқа елдің нұсқауынсыз тәуелсіздік тұрғысында жүргізіп келгені айдан ашық шындық. Бұл, барлық әлемге дәлелденген тарихи факт. Ал, тәуелсіздіктің басты ұғымы - мемлекет. Себебі тәуелсіздік дегеніміздің өзі әрбір ұлттың немесе этностың ұлттық мемлекет құруға деген арман қиялынан, мақсатынан, мұрат биігінен туындайтын дүниетаным. Осылай ой қорытытатын болсақ, біздің түсінігімізше, тәуелсіздіктің нақтылы саяси жетістігі, биігі - ұлттық мемлекет құру. Саяси билікке қол жеткізе алмаған халықтар тәуелсіздік туралы тек арман, қиял, утопиямен ғана қанағаттанады. Тәуелсіздікке қол жеткізген халық, ұлт өз мемлекетінің іргетасын құрудан бастап ұлттық сананы жаңа сапа биігіне көтеруге талпынады. Мемлекеттікке ие халықтың тәуелсіздік туралы философиясы, мемлекет философиясымен бірігіп кетуі де мүмкін. Бұл жиі кездесетін жағдай. Қазіргі қазақ елі, жаңа заманға сай қалыптасып жатқан Қазақстан мемлекеті осындай жағдайда өмір сүрудеміз, сондықтан да қазақ философиясын болашақта арнайы пән ретінде оқыту қажеттілігі бүгінгі осы мақалада айтылған ойларға жауап деп есептейміз. Сол сияқты соңғы уақыттары әлеуметтану, саясаттану, мәдениеттану пәндері де қысқартылуға түсті.

Міне, осы мәселелерге Елбасының мақаласында тікелей көңіл бөлінді. Ақырында енді жоғары білім саласында жіберілген осындай олқылықтарды жөндеу қолға алынуда. Әрбір адам ең алдымен қоғамның мүшесі. Ол әлеуметтік процестердің бітім-болмысын, заңдылықтарын жақсы білуі тиіс. Қандай мамандық иелері болмасын ең әуелі адам болып, адами қасиеттерді игеріп, жалпы адамзаттық универсалдық құндылықтарды мойындай отырып, қоғамда қауымдасып өмір сүреді, бірлесіп еңбек етеді, қоғам дамуы үшін ғылыммен шұғылданады. Ал сол қоғамда өмір сүрудің қыр-сырын гуманитарлық ғылымдар оқытып-үйретеді. Олай болса, инженерлік-техникалық мамандықтар үшін гуманитарлық білімнің қажеттігі дау тудырмауы керек. Біз болашақ мамандарымыздың отансүйгіш патриот, ұлтжанды азамат болғанын қалаймыз, сондықтанда олар қазақ ұлтының бай мәдениетінің терең арналарынан нәр алып, ұлы даланың мақтанышына айналады. Болашақта жастардың саяси белсенді, мәдениетті, төзімді, діни сауатты, өз құқықтары мен бостандықтарын, оларға қоғам жағынан, мемлекет жағынан, жанұядан қойылған талаптарды білетін, қоғамды сыйлап, Отанын құрметтейтін нағыз азаматқа айналғанын қалар едік. Олай болса гуманитарлық ғылымдарға қырын қараудың жөні жоқ. Міне, сондықтан қашанда көреген саясаткерлігімен танымал Елбасымыз «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты еңбегінде жаңаша гуманитарлық білім берудің бағыт-бағдарын көрсетіп, кемшіліктерді жоюдың жолдарын айтып отыр.

Біздің қазақ халқы үшін мемлекеттік идеясы тәуелсіздік идеясынан әлдеқайда бұрын келген. Оның дәлелін біз тарихымыз туралы жазылған оқулықтардан айқын көреміз. Керей мен Жәнібек хандардан бастап Абылай ханға дейінгі Қазақ мемлекеттігінің тарихы ел есінен кетпеген. Яғни халқымыздың тәуелсіздікті аңсауы ешқашан да сарқылмаған. Соның рухани қуаты еліміздің тарихындағы ерекше кезең. 1991 жылдың 16-шы желтоқсанында қайта жаңғырып халқымыз өзінің саяси тәуелсіздігіне қол жеткізді. Қазақ елінің территориясында байлықтың барлығы бар. Біздің жеріміздің қойнауында Менделеев таблицасының барлық дерлік кездеседі.

Мақаланың өзегі болған тақырып жалпы алғанда, рухани жаңғыру дегеніміз адамдардың рухани ішкі жан дүниесінің жаңаруы. Жаңаруындағы жақсы дүниелерімізден бас тарту емес, оны заманға сай етіп пайдалану. Өзгеру мен жетілу, даму, түрлену табиғатқа тән нәрсе. Адамдардың ішкі рухани дүниесі де өзгереді. Замануи уақыт талабына сай жаһандық кеңістіктен өзіміздің орнымызды алуымыз керек. Осылайша Елбасы халық санасын өзгертудің басты бағыттарын нақтылап берді. Соның бірі - бүгінгі қолданылып жүрген кириллицаны латын әліпбиіне ауыстыру, бұл мәселені ол көптен айтып келеді.

Әрине, бұл өте дұрыс шешім. Латын әрпімен жазу бұрын бізде болған, ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлы бұл бағытта өте көп жұмыс жасаған біз мәдениетіміздің тарихынан жақсы білеміз. Сондықтанда бұл қадам сол тарихымызға қайта оралу. Ол ұлттық жаңғыруымызды жүзеге асырудың маңызды тетіктерінің бірі деп ашық айта аламыз.

Біріншіден, араб әліпбиінен кейін, әдебиетіміз латын әліпбиімен жазылған. Соны оқуға мүмкіндік береді. Екіншіден, латын әліпбиімен жазатын халықтардың бәрімен, әсіресе, түрік әлемімен рухани байланыс орнатуға септігін тигізеді. Үшіншіден, жаңа технологияларды еркін игеруімізге жол ашады, біз білетіндей ақпараттық технологиялық басым көпшілігі латын әліпбиін қолданады.

Бізге басқа батыс, шығыс елдеріне еліктеудің қажеті жоқ, езімізде барды қайта жаңғыртып, көрсете біліп, өзіміздің ата-баба дәстүріне қайтып келуіміз қажет. Дүниеге қазақтың көзімен қарауымыз керек, ұлттық дүниетаным аясын кеңейтетін уақыт келді. Оның ең басты мәселесі – қазақ тілінің қолданылу аясын кеңейту. Тілді түзетпей, ділді дұрыстай алмаймыз.

Осы ретте жазушы Г.Бельгердің ағылшындардың 500 мың, орыс халқының 400 мың, ал қазақтардың 2,5 млн сөз қолданатынын айтқаны есімізге түседі. Міне, осындай бай тіліміз, тағылымды тарихымыз, мазмұнды мәдениетіміз бар, енді өзімізді рухани тұрғыда көтеретін уақыт жетті, осы бағытта гуманитарлық мамандардың алдына нақты талаптар қойылмақ.

Жоғарыда айтқанымыздай, рухани дүние дегенде бірінші кезекте әдебиет пен мәдениетіміз ойға оралады. Сонымен қатар сана-сезімімізді жаңғыртуымыз керек. Сана дегеніміз не? Ол - ұлттың бет-бейнесі. Оны қалай жаңғыртуымыз қажеттігі жөнінде Елбасы стратегиялық бағыт беріп отыр. Әрқайсымыз осы бағытты дамыту үшін жұмыс істеуіміз керек.

Бұның бәрі терең тарихи тамыры және үлкен мағыналы мәні бар «Мәңгілік Ел» идеясын жүзеге асыруға жетелейді. Түрік шежірелерінде «мәңгі» сөзі «Тәңір», «Кұдай», «Алла» сөздерімен мағыналас қолданылады. «Мәңгілік Ел» идеясының негізгі мәні - ғұмырлық мақсат-мұраларымызға негізделген, мемлекет құраушы қазақ халқы мен этностарды бір арнаға тоғыстыратын Қазақ мемлекетін құру.

Сондықтан рухани жаңғыру білім беруде, тәрбиеде «Мәңгілік Ел» ұлттық идея негізінде ойға ой қосу арқылы өткенімізден сабақ ала отырып, болашағымызды баянды ету жолындағы мұраттарымызға жетелейді.

Осы ретте «Мәңгілік Ел» идеясын өмірлік қажеттілік ретінде қарастырып, оны жақсы өмірге жеткізетін жол деп дамытуға бүгінгі күн - тамаша кезең деп білеміз. Оның негізінде көрегендік, болжау, терең сәуегейлік жатыр. Бұл тұрғыда барлық өткен, қазіргі және болашақ іс-әрекеттердің адамның өмірінде тиісті салдары мен нәтижелерін беретіні туралы тұжырым орынды. Оны «не ексең, соны орасың» деген сөздермен жеткізуге болады.

Бүкіл әлеуметтік тіршілік сенімге негізделген. Сенімсіз ешқандай жақсылық пен ізгілік болмайды. Біз ертеңгі күнге сеніммен қарап, парасаттылыққа, ізгілікке ұмтыламыз. Сенім бүкіл тіршіліктің тұғыры болып есептеледі, ендеше, ол - басты құндылық. Өзара сенім болмаған жерде жақсы отбасы, сәулетті де дәулетті мемлекет, мемлекеттер арасындағы және әлемдік тұрақтылық пен қауіпсіздік болмайды. Сенім - күрделі үнқатысу үдерісінің нәтижесі.

Жаһанданудың әсерінен болып жатқан біздің жердегі шикізатқа қызығушылықтың әсерінен шет елдерден технологиялар кең көлем келу үстінде. Әрине технологиялар елімізді өркениетке бастайды. Егер де технологияларды дамыта алмасақ, ғылым мен техниканы кеңінен өрбітпесек, біздің табиғи қалпымыз көп өзгеріске түспейді. Салт-дәстүрлеріміз сақталды деп қанша қуансақ та, өзге алдыңғы қатарлы ұлттар бізден озып бара жатқан түсіну қиын емес. Бұл мәселенің бірғана жағы, келесі жағынан қарайтын болсақ батыс мәдениетіне, олардан келген технологияларға еліктеу біздің ұлт болып сақталып қалуымызға тікелей қауіп төндіретінін естен шығармағанымыз жөн. Ойлы көзбенен қарайтын болсақ, қазіргі қоғамда қазақтардың қазақ еместерге айналып бара жатқанын көру қиын емес. Оны біз мемлекетіміздің күнделікті өмірінен жиі кездестіреміз. Атына заты сай қазақ мемлекеті болу, Қазақстан Республикасының мемлекеттік бірегейлігін қалыптастыру қазіргі кездегі қазақ халқының ең өзекті мәселелерінің бірі. Еуропаға еліктеу, көрші Ресейге еліктеу қазіргі қаза елінің бұқаралық ақпарат құралдарында, өнердің әр түрлі бағыттарында жиі кездеседі. Біздің ойымызша, қазақ елінің мемлекеттік бірегейлігін қалыптастыру қазіргі Қазақстан халқымен, әсіресе, қазақ жастарының ой-санасын тәрбиелеуде жатқан сияқты. Сананы қалыптасты-

тырудың, тәрбиелеудің ең қолайлы құралы философиялық ойлауды қалыптастыру. Халқымыздың төл дүниетанымы ұлттық философияда жинақталған. Тәуелсіз елдің философиясы да тәуелсіз болуы қажет. Кеңес дәуірінде өмір сүрген біз - ой тәуелділігінің не екенін өте жақсы білеміз және оны өз басымыздан өткердік. Ол кезде марксизмге монополия жасалып, басқа да философиялық ойлардың барлығына тыйым салынды, барлық Орталық Азия халықтарының философиясы оқытылғанда, ол халықтардың ой-санасы философиялық рефлексия дәрежесіне көтеріде алмады деген ой айтылатын. Әрине олардың барлығы біздің қуанышымызға қарай келмесе кетті. Қазақ философиясы кең өріс алып, жан-жақты дамып, унитарлы мемлекеттің мемлекет жасаушы халықының ой-өрісінің бітім болмысын айқара ашып көрсету үстінде. Қазақ мемлекеттігінің ең айқын көріністері ұлттық идеяның мәні мен маңызы қазақ философиясында көрініс табуда. Соңғы кездерде қалыптасқан мемлекеттің стратегиялық даму бағытын одан әрі қарай айқындау барысында Қазақстан тарихына деген ғылыми зерттеулерге сұраныстар үдей түсті. Осы бағытта қазақ тарихының әдіснамалық негізі қазақ философиясы екендігін еліміздің ғалымдары мойындап, қазақ философиясының гуманитарлық білімдерді тереңдете дамытудағы рөлін ерекше бағалау үстінде, себебі қазақ философиясы мемлекеттік идеологияның іргетасы - ол «Мәңгілік ел» идеясы.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Н.А.Назарбаев. 12 сәуірдегі 2017 жылғы Егемен Қазақстанда жарияланған «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы//www.akorda.kz/.../memleket-basshysynun-bolashakka-bagd.
- [2] Есім Ғарифолла. Сана болмысы (саясат пен мәдениет туралы ойлар).– Қазақ университеті. 1994-2017 жылдар.– 15 кітап.–Алматы, 2017.
- [3] Булекпаев С.Б., Хайруллаева В.Х. Феномен сознания в философии: новый взгляд.– Алматы: Ассоциация издателей и книгораспространителей, 2014.– 256 с.
- [4] Кадыржанов Р.К. Этнокультурный символизм и национальная идентичность Казахстана. – Алматы: ИФПир КН МОН РК, 2014. –168 с.
- [5] Шайкемелев М.С. Казахская идентичность. – Монография. – Алматы: ИФПир КН МОН РК, 2013. – 272 с.

REFERENCES

- [1] N.A.Nazarbayev. 12April 2017 Article of the President of the Republic of Kazakhstan in Egemen Kazakhstan newspaper named «Modernization of consciousness: view on the future» //www.akorda.kz/.../(in Kaz.).
- [2] EsimGarifolla. Consciousness life (minds about of culture and policy).– Kazakh national university. 1994-2017.– 15 books.–Almaty, 2017(in Kaz.).
- [3] BulekpayevS.B., KhairullaevaV.X. Consciousness phenomenon in philosophy: new view. – Almaty: Association of publishers and booksellers, 2014.– 256p.(in Rus.).
- [4] KadirzhanovR.K. Ethnocultural symbolism and national identity of Kazakhstan. – Almaty: Institute of Philosophy and politologyof Science Committee of MON RK, 2014. –168p.(inRus.).
- [5] Shaikemelev M.S. Kazakh identity. – Monograph. – Almaty: Institute of Philosophy and politologyof Science Committee of MON RK, 2013. – 272 p. (in Rus.).

З.К.Аюпова¹, Д.У. Кусаинов²

¹КазНАУ, кафедра права, г. Алматы, Республика Казахстан;

² КазНПУ им.Абая, общеуниверситетская кафедра политологии и социально-философских дисциплин, г. Алматы, Республика Казахстан

НАЦИОНАЛЬНОЕ СОЗНАНИЕ КАК ОСНОВА ПАТРИОТИЗМА

Аннотация. Феномен измененного состояния сознания- это один из способов ритуального поведения человека, в котором он устанавливал гармоническую связь с природой и результатами своего отношения к миру. Феномен измененного сознания- это психологическое и культурное измерение человеческого бытия, которое связывает развитие сознания с динамикой культуры и природы, символизируя гармонию и равновесие с природным миром и обществом. Как одна из наук о сознании и культуре философия стремится осмыслить различные способы теоретического понимания потенциала сознания наряду с различными неклассическими подходами в науке, изучающими эту уникальную способность человеческого рода. Философия стремится учитывать не только идеальные компоненты и ценностные ориентиры человека,внутренние его потребности и установки, но и внешние, субстанциональные аспекты сознания, а также и те результаты, которые определяют его целенаправленную деятельность, носящие порой креативный характер, воздействуя на новые формы и смыслы субъективной реальности.

Ключевые слова: бытие сознания, знаки в сознании, модернизация сознания, феномен сознания в философии, национальное сознание, национальный дух, духовные традиции, духовные ценности, национальная идентичность, государственная идеология.